

Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni istungi protokoll nr 55

Videosild ja Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 26. veebruar 2024

Algus 13.30, lõpp 14.27

Juhataja: Liisa-Ly Pakosta (esimees)

Protokollija: Stella Rõbakov (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Arvo Aller, Enn Eesmaa, Aleksei Jevgrafov, Maria Jufereva-Skuratovski, Tanel Kiik, Katrin Kuusemäe, Tiit Maran, Luisa Rõivas, Riina Solman, Aivar Sõerd, Kadri Tali, Tarmo Tamm, Kristo Enn Vaga

Komisjoni ametnikud: Getter Kristen Treumuth (nõunik), Kristiina Krause (nõunik), Andreas-Ra Adoson (konsultant)

Puudusid: Rain Epler, Hanah Lahe, Anti Poolamets ja Maido Ruusmann

Kutsutud: Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunikud Marget Pae ja Külliki Feldman, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ettevõtluse osakonna parema õigusloome ja EL ühtse digivärava nõunik Stina Avvo ning sama osakonna piiriüleste teenuste nõunik Svetlana Štšur. Kuulama on kutsutud ka Vabaühenduste Liidu juhataja Triin Toomesaar ja Kodanikuühiskonna Sihtkapitali juhataja Anneli Roosalu (2. päevakorrapunkt); Välisministeeriumi Euroopa osakonna Lääne-Euroopa büroo direktor Andre Pung (3. päevakorrapunkt), Riigikogu pressinõunik Maris Meiesaar (1.-4. päevakorrapunkt); Riigikantselei Euroopa Liidu sekretariaadi nõunik Karin Maisvee (2. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Avalik päevakorrapunkt: Seisukoha andmine: Eesti seisukohad algatuste kohta, mis reguleerivad mittetulundusühingute piiriülest tegutsemist Euroopa Liidus - COM(2023) 515, COM(2023) 516
3. Seisukoha andmine: Eesti seisukoht Euroopa Liidu ja Šveitsi Konföderatsiooni suhteid käsitleva tervikliku meetmepaketi läbirääkimiste kohta - COM(2023) 798
4. Info ja muud küsimused

2. Avalik päevakorrapunkt: Seisukoha andmine: Eesti seisukohad algatuste kohta, mis reguleerivad mittetulundusühingute piiriülest tegutsemist Euroopa Liidus - COM(2023) 515, COM(2023) 516

Liisa-Ly Pakosta andis osalejatele teada, et käesoleva istungi teine päevakorrapunkt on avalik. Ta selgitas, et tegeletakse komisjoni algatatud aruteluga, mis puudutab seda, kas Euroopa Liidus peaks olema loodud uus piiriülese mittetulundusühingu (MTÜ) õiguslik vorm. Ta tutvustas istungile kutsutud külalisi ja juhtis tähelepanu veebis järelvaatajatele, et arutelu toimub 26. veebruaril 2024, seega lähtutakse teadmistest, mis osalejatel nimetatud kuupäeva seisuga on.

Marget Pae andis ülevaate direktiivi sisust ning sellest, mida valitsus on selle eelnõu kohta arvanud. Ta sõnas, et eelnõu puudutab täiesti uue Euroopa Liidu ühingu vormi asutamise reegleid. Euroopa Komisjon arvas, et tuleks tõhustada MTÜ-de liikuvust Euroopa siseturul ning selleks on välja tulnud ühinguõigusliku algatusega, kus reguleeritakse Euroopa Liidu MTÜ asutamist, õigusvõimet ja põhikirja ning kuidas Euroopa Liidu MTÜ-d juhitakse. Ta märkis, et tegemist on ühinguühingu õigusliku direktiivi eelnõuga, kus soovitakse ellu tuua üks uus Euroopa Liidu ühingu vorm. **M. Pae** ütles, et Vabariigi Valitsuse seisukohtade vaatest Justiitsministeerium direktiivi eelnõud tervikuna ei toeta. Suurimaks põhjuseks on varasem kogemus, kuivõrd Euroopa Liidu üleseid ühinguid on juba praegu võimalik asutada, aga praktikas neid ei kasutata. Lisaks tõi ta üheks põhjuseks välja ka selle, et lähiajaloo on proovitud veel Euroopa Liidu ühinguid tekitada, aga need läbirääkimised on nurjunud, kuna ei ole saadud vastu võtta Euroopa osaühingu regulatsiooni ega ka Euroopa sihtasutuse regulatsiooni, sest riigid ei ole konsensusele jõudnud. Ta selgitas, et Justiitsministeeriumi soov on toetada MTÜ-de liikumist, et Euroopa Liidu siseturg toimiks paremini, aga selleks tuleks kasutada äriühingute regulatsiooni eeskujul, mis on aastakümneid Euroopa Liidus olemas olnud ning mille loogika lähtub põhimõttest, et kohalikud saavad kasutada piiriüleselt erinevaid võimalusi. **M. Pae** täpsustas, et vastastikku tunnustatakse üksteise erinevaid äriühinguid. On reeglid, kuidas nad saaksid omavahel piiriüleselt ühineda, jaguneda ja kuidas toimub registreerimine, seega keskendutakse regulatsioonis mitte uue ühingu vormi loomisele vaid olemasolevate toetamisele. Ta märkis, et Eesti seisukoht on, et Eesti ei toeta diskrimineerimiskeelu sätet, mida direktiiv sisaldab, sest see ei sobi ühinguõiguslikult direktiivi eelnõusse. Täpsustas, et see on juba reguleeritud erinevate riikide põhiseadustes, Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ning Euroopa inimõiguste ja põhiõiguste kaitse konventsioonis.

Liisa-Ly Pakosta selgitas, et täna vaadatakse kolme õigusakti. Esimene oli Euroopa Liidu piiriülese mittetulundusühingu uue õigusliku vormi loomine. Lisaks on samas pakettis veel kaks määruse muudatust, mida tutvustavad Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi esindajad.

Stina Avvo sõnas, et eelnõuga soovitakse muuta ka digivärava määrust, mis võimaldab kodanikel ja äriühingute veebipõhiselt, piiriüleselt ja ühekordse küsimise põhimõtte alusel teatud teenuseid siseturul tarbida. Ühekordse küsimise põhimõtte on see, et kasutajalt küsitakse andmeid ühe korra ja pädevad asutused peaksid omavahel andmeid taaskasutama. Ta ütles, et muudatusega soovitakse lisada uus sihtgrupp Euroopa Liidu ühtse digivärava määramisse, milleks on kõik muud juriidilised isikud kui äriühingud ehk MTÜ-d ja sihtasutused. See on vajalik selleks, et teenused ja kaubad saaksid vabalt siseturu piires liikuda. Muudatused tehakse kolmest sambast, esimeseks sambaks on infoteenus. Eestis on juba täna olemas selline infoartiklite kogum, kust on võimalik lugeda, mis õigused ja kohustused subjektidel on. Teiseks sambaks on e-teenus, mis on määruse sõnastuses menetlus. SDG teenuseid on võimalik tarbida ka ilma MTÜ direktiivideta, aga pakutakse

laiemale ringile neid teenuseid, mis täna SDG võrgustikus on. Kui MTÜ direktiiv saab Euroopa Liidust positiivse kooskõlastuse, siis soovitakse piiriülene MTÜ registreerimismenetlus kättesaadavaks teha ka SDG võrgustikus. Kolmandaks sambaks on abiteenused, milleks on kasutajatugi. Kui subjektile tekib küsimus, siis on olemas ühtne kontaktpunkt, kelle poole pöörduda ja vastus kätte saada. Ta lisas, et laual on ka kolmas määruse muudatus. Selleks on siseturu infosüsteemi määruse muudatus, mis võimaldab pädevatel asutustel menetluse käigus saadud informatsiooni vahetada ja omavahel koostööd teha.

Liisa-Ly Pakosta andis ülevaate õiguskomisjoni arutelust. Õiguskomisjon oli valitsusega sama meelt mittetulundusühingutele uue vormi loomise osas ehk seda ei toetatud. Probleem, miks Euroopa Komisjon on ettepanekuga välja tulnud, ei ole mitte selles, et laialt oleks võimatu tegutseda, vaid selles, et soovitakse saada paremat ja laiemat rahastust. Sellest kerkis küsimus, kus näiteks Ungaris ja Sloveenias registreeritakse mittetulundusühing eesmärgiga toetada Aafrika riike, nüüd tuleks see MTÜ Eestist raha taotlema, aga tekiks olukord, et Eestis tuleb seda MTÜ-d rahastada samamoodi, nagu ta oleks lihtne Eesti väikekoha ühing, mistõttu tal tekiks samasugune võimalus saada riigieelarvelist rahastust. Arvestades seda, et piiriülestel MTÜ-del on tõenäoliselt parem aparatuur ja professionaalsem projektide täitmise võime, siis see seaks rahastuse osas väiksemad riigid keerulisemasse olukorda. Samuti nimetati õiguskomisjoni istungil ka tähelepanekut, mis Siseministeeriumi on välja toodud kooskõlastusringil. Nimelt et julgeoleku aspekte ja kolmandate riikide huve sekkuda mittetulundussektori kaudu Euroopa demokraatlikesse väärtustesse ei tohiks alahinnata. Kokkuvõttes oli õiguskomisjon seda meelt, et sellist uut õiguslikku vormi Euroopa Liidus luua ei oleks põhjendatud.

Triin Toomesaar sõnas, et laias laastus Vabaühenduste Liit tervitas suunda, vabaühendused võiksid tänasest lihtsamini toimetada ka Euroopa Liidu ülesel tasandil, aga nähti ka riske. Üks oluline risk puudutas rahastust, mida napib. KÜSK-iga kooskõlastatult tõi ta välja, et juba täna ei saa enam KÜSK-ist soovitud rahastust ja Eestis on konkurents vabaühenduste vahel väga tihe. See võib ebavõrdsust siseriiklike ja professionaalsete piiriüleste ühenduste vahel suurendada. Eestis ei ole teada ühtegi vabaühendust, kelle tegevuse edukus on täna sellest pärsitud, et piiriülest ühendust ei ole võimalik luua. Nähti ka riski, kui nüüd oleks tarvis hakata võrdselt kohtlema ka piiriüleseid vabaühendusi, siis see võib pikas plaanis tuua kaasa olukorra, kus siseriikliku seadusruumi on tarvis muuta selliselt, et siseriiklikele vabaühendustele oleks uus dokumentide esitamise kohustus peale pandud, et kõik ühendused oleks võrdselt koheldud ja et neid oleks võimalik võrdsetel alustel hinnata. Ta sõnas, et tuleks leida uusi, paremaid viise, kuidas vabaühenduste tööd paremini võimaldada ka Euroopa Liidu üleselt. Kui assotsiatsioonimudeliga edasi liigutakse, tuleks Eestil hoida silm peal ka sellel, et meie ühendused ei jääks nõrgemasse rolli.

Liisa-Ly Pakosta märkis, et T. Toomesaare sõnavõtt kattub ka KÜSK-i konsultatsioonivoorus esitatud seisukohtadega. Ta tõi välja, et eelnõu seletuskirjas on märgitud ka seda, et konsultatsiooniringil on alla poole osalejatest toetanud uue õigusliku vormi loomist. Seda pooldas 16-st vastajat 38, kes on märkinud oma õiguslikuks vormiks ühingu. Tegelikult küsitleti üle terve Euroopa Liidu 38 mittetulundusühingut ja nendest ainult 16 on toetanud uue õigusliku vormi loomist. Mõjuhinnangu osas on Euroopa Nõukogu nõustaval õiguskontrollikomiteel olnud mure nii subsidiaarsuse kui ka proportsionaalsuse seisukohast. Esialgne ettepanek on tagasi lükatud ja alles hiljem on leitud, et, arvestades

mittetulundusühingute majanduslikku mõju, võiks sellega edasi minna. Samas on Eestiseses kooskõlastusringis Maksu- ja Tolliamet välja toonud, et MTÜ-dele tehakse annetuste tegemiseks teatud juhtudel tulumaksusoodustusi, juhul kui see MTÜ ei taotle majanduslikku kasu. Selle kontrollimine ja reguleerimine muutuks pärast eelnõu vastuvõtmist äärmiselt keeruliseks.

Arvo Aller küsis, mida teeks digivärava laiendamine või digivärava määruse muudatus Eesti jaoks lihtsamaks.

Liisa-Ly Pakosta soovis küsimust laiendada ja palus avada seda, mis digivärav on, kus seda kasutatakse ning kuidas see on seotud MTÜ-de direktiiviga.

Stina Avvo vastas, et täna võimaldab digivärav kodanikel ja äriühingutel saada infot ühest kohast ja soovi korral üle tuua oma andmeid teistest liikmesriikidest. Süsteemimuudatus võimaldaks seda teha ka muudel juriidilistel isikutel.

Arvo Aller küsis, kus täpselt Euroopa Liidu ühtne digivärav asub.

Stina Avvo vastas, et Euroopa Liidus on olemas portaal youreurope.eu, mis viitab iga liikmesriigi ühtsele kontaktpunktile, mis Eesti vaatest on eesti.ee. Ta lisas, kui MTÜ direktiiv on ei ning SDG direktiiv on jah, siis kas saab sellist olukorda tekitada. Vastus on jah, kuna SDG määrus on palju laiem kui MTÜ direktiiv. Praktikas tähendab see seda, et kui MTÜ direktiivi vastu ei võeta, siis piiriülest MTÜ registreerimist võrgustikku ei panda, aga kõik teenused, mis seal täna juba on, vaadatakse üle muude juriidiliste isikute vaatest ja avaldatakse ka neile informatsioon, et nad saaksid selle ühest kohast kätte.

Liisa-Ly Pakosta küsis, miks Euroopa Komisjon registreerimispõhimõtete ühtlustamise ja muu eelneva tegevuse vaatest ise sedasama varianti ei kaalunud, mida me omalt poolt välja pakume.

Margit Pae sõnas, et äriühingute analoogiat arvesse võttes on see äärmiselt tehniline regulatsioon ja see algab sellest, et liikmesriigid peavad jõudma kokkuleppele. MTÜ-d üle Euroopa on erinevalt sisustatud, nende registreerimise reeglid on erinevad, läbirääkimised ei saaks kerged olema. On leitud, et tuleks tekitada universaalühing, mis peaks kõik probleemid lahendama. Ta sõnas, et universaalühingut ei kasutata, kuna küsimus on, milline oleks see MTÜ, millega kõik Euroopa tasandil nõus oleks.

Liisa-Ly Pakosta tutvustas Euroopa Liidu asjade komisjoni protseduurilist poolt. Ta tõi välja Valitsuse seisukohad, mis on jaotunud kahe erineva dokumentide paketi kohta. Kõigepealt on seisukohad Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivi Euroopa piiriüleste tehingute kohta ja teiseks on seisukoht Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse ja kõikide muudetavate määruste kohta, mis puudutavad digiväravat. Esmalt arutati läbi Euroopa piiriülese ühingute direktiivi seisukohad ja seejärel digivärava seisukohad.

Liisa-Ly Pakosta võttis arutelu kokku ja tegi ettepaneku toetada Vabariigi Valitsuse seisukohti kooskõlas õiguskomisjoni arvamusega seisukohtade punktides 2-4 ning eemaldada ELAK-i otsusega Vabariigi Valitsuse seisukohtade punkt 1. Lisaks tegi ettepaneku liigendada seisukohad protokollis kergemaks mõistmiseks vastava õigusakti eelnõu pealkirju kasutades.

Otsustati:

2.1. Toetada Vabariigi Valitsuse esitatud seisukohti kooskõlas õiguskomisjoni arvamusega punktides 2.1.1., 2.1.1.1., 2.1.1.2., 2.1.2., 2.1.3. ning eemaldada Vabariigi Valitsuse seisukohtade punkt 1. Sõnastada seisukohad järgnevalt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv Euroopa piiriüleste ühingute kohta (COM(2023) 516)

2.1.1. Eesti ei toeta uue ühinguliigi – mittetulundusliku iseloomuga Euroopa piiriülese ühingu (European cross-border association ehk ECBA) – reguleerimist direktiivi eelnõus välja pakutud viisil.

2.1.1.1. Uue piiriülese ühinguliigi loomisega ei ole võimalik soodustada piisavalt mittetulundusühingute piiriülest tegevust, kuivõrd ka sellisele ühingule ja tema tegevusele kohalduks jätkuvalt lisaks direktiiviga ühtlustatud reeglitele tema registreerimise liikmesriigi ühinguõiguse režiim. Sellise ühinguliigi loomisel saadav kasu ei kaalu üles selleks tehtavaid kulusi, arvestades juba olemasolevate Euroopa ühtsete ühinguvormide toimimise probleeme ja vähest kasutust.

2.1.1.2. Mittetulundusühingute piiriülest tegevust tuleb soodustada neile Euroopa Liidus äriühingutega sarnaste tingimuste loomisega, nagu näiteks reeglid vastastikuse tunnustamise kohta, registreerimispõhimõtete ühtlustamine ja sellise informatsiooni avalikustamise nõuded, samuti andmete vahetamise korraldamine piiriüleselt registre vahel jms.

2.1.2. Eesti ei toeta direktiivi eelnõus diskrimineerimiskeelu – mille kohaselt ei tohi direktiivi rakendamisel ja kohaldamisel diskrimineerida ühtegi rühma ega üksikisikut mis tahes põhjustel – eraldi reguleerimist, sest üldine diskrimineerimiskeeld tuleneb juba muudest kehtivatest instrumentidest, nagu näiteks Euroopa Liidu põhiõiguste harta, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, aga ka liikmesriikide põhiseadustest.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrusi (EL) nr 1024/2012 ja (EL) 2018/1724 seoses siseturu infosüsteemi ja ühtse digivärava kasutamisega teatavate nõuete täitmiseks, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) .../... Euroopa piiriüleste mittetulundusühingute kohta (COM(2023) 515)

2.1.3. Eesti toetab Euroopa Liidu ühtse digivärava määruse muudatusi, et võimaldada ühtse digivärava kaudu erinevate vajalike ja asjakohaste teenuste, sealhulgas nii infoteenuste, e-teenuste kui ka abiteenuste, pakkumist samadel tingimustel muudele juriidilistele isikutele kui äriühingutele.

Otsused võeti vastu konsensusega (konsensus: Arvo Aller, Enn Eesmaa, Aleksei Jevgrafov, Maria Jufereva-Skuratovski, Tanel Kiik, Katrin Kuusemäe, Tiit Maran, Liisa-Ly Pakosta, Luisa Rõivas, Riina Solman, Aivar Sõerd, Kadri Tali, Tarmo Tamm, Kristo Enn Vaga).

VÄLJAVÕTE

(allkirjastatud digitaalselt)
Liisa-Ly Pakosta
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Stella Rõbakov
protokollija

Väljavõtte õige
(allkirjastatud digitaalselt)
Andreas-Ra Adoson
Euroopa Liidu asjade komisjoni konsultant
13.03.2024